

Farmonova Shabon Muxamadovna
Buxoro davlat universiteti
pedagogika kafedrası dotsenti,
pedagogika fanlari doktori (DSc)

Rajabov Shexruz
Buxoro davlat universiteti
1-bosqich magistranti

O‘ZBEK XALQ QO‘SHIQLARI VOSITASIDA BOLALARNING ESTETIK TARBIYASINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada o‘zbek xalq qo‘shiqlarining bolalar estetik tarbiyasini shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Xalq qo‘shiqlarining mazmuni, badiiy ifodasi, milliy qadriyatlar va an‘analarni aks ettirish xususiyatlari orqali bolalarda go‘zallikni his etish, musiqiy did, estetik ong va tasavvurni rivojlantirish masalalari yoritiladi. Shuningdek, marosim qo‘shiqlari, bolalar folklori hamda mehnat qo‘shiqlarining tarbiyaviy ahamiyati ochib berilib, ularni ta‘lim jarayonida samarali qo‘llashning pedagogik shart-sharoitlari asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari o‘zbek xalq og‘zaki ijodining estetik tarbiya vositasi sifatidagi o‘rni muhim ekanligini ko‘rsatadi.*

***Kalit so‘zlar:** o‘zbek xalq qo‘shiqlari, estetik tarbiya, bolalar folklori, marosim qo‘shiqlari, mehnat qo‘shiqlari, Boychechak, yor-yor, o‘lan, Chittigul, Maydayo mayda, musiqa ta‘limi, interfaol metodlar.*

Kirish. Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari jadallashib borayotgan davrda ta‘lim tizimi oldiga nafaqat bilimli, balki ma‘naviy yetuk, estetik didi rivojlangan va mustaqil fikrlay oladigan shaxsni tarbiyalash vazifasi qo‘yilmoqda. Ayniqsa, yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida kamol toptirish, ularning qalbida go‘zallikni anglash, uni qadrlash va hayotda qo‘llay olish ko‘nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan estetik tarbiya pedagogika fanining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida e‘tirof etiladi.

Estetik tarbiya — bu shaxsning borliqdagi go‘zallikni his etish, uni idrok qilish, baholash va yaratishga bo‘lgan ehtiyojini shakllantiruvchi murakkab pedagogik jarayondir. U nafaqat san‘at bilan bog‘liq bilimlarni berishni, balki insonning ichki dunyosini boyitishni, uning hissiy-estetik tajribasini kengaytirishni ham nazarda tutadi. Estetik tarbiya orqali bolalarda nafis did, badiiy tafakkur, emotsional sezgirlik va ijodiy faollik rivojlanadi. Bu esa o‘z navbatida ularning shaxs sifatida barkamol shakllanishiga zamin yaratadi.

Mazkur jarayonda milliy madaniyat unsurlaridan, xususan, o‘zbek xalq og‘zaki ijodidan samarali foydalanish alohida ahamiyatga ega. Chunki folklor namunalari xalqning ko‘p asrlik hayotiy tajribasi, urf-odatlar, an‘analari, estetik qarashlari va ruhiy kechinmalari mujassamdir. Folklorning muhim tarkibiy qismi bo‘lgan xalq qo‘shiqlari esa estetik tarbiyaning eng ta‘sirchan va tabiiy vositalaridan biri hisoblanadi. Ular musiqiy ohang, badiiy obraz, ritm va jamoaviy ijro uyg‘unligida shakllangan bo‘lib, bolaning hissiy dunyosiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi.

O‘zbek xalq qo‘shiqlari o‘zining soddaligi, ohangdorligi, mazmunan boyligi va obrazlarining ravshanligi bilan bolalar psixologiyasiga mos keladi. Ayniqsa, takroriylik, ritmik uyg‘unlik va xalqona ifoda vositalari bolalarning eslab qolish, his etish va ijro qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bola qo‘shiqni tinglash yoki kuylash jarayonida nafaqat musiqani idrok etadi, balki undagi obrazlar orqali go‘zallikni anglaydi, tabiat va jamiyat hodisalariga nisbatan estetik munosabat shakllantiradi. Shu bilan birga, jamoaviy ijro orqali ijtimoiylashuv jarayoni faollashadi, hamkorlik va o‘zaro muloqot ko‘nikmalari rivojlanadi.

Shuni alohida ta‘kidlash joizki, xalq qo‘shiqlari estetik tarbiyani sun‘iy emas, balki tabiiy yo‘l bilan amalga oshiradi. Ya‘ni bola ularni majburiy o‘rganmaydi, balki eshitadi, his qiladi va asta-sekin o‘zlashtiradi. Bu esa estetik tarbiyaning samaradorligini oshiradi va uning barqarorligini ta‘minlaydi. Shu sababli xalq qo‘shiqlaridan ta‘lim jarayonida maqsadli va tizimli foydalanish pedagogik jihatdan muhim hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi — o'zbek xalq qo'shiqlari vositasida bolalarning estetik tarbiyasini shakllantirishning pedagogik asoslarini chuqur tahlil qilish, ularning tarbiyaviy va badiiy imkoniyatlarini ilmiy nuqtayi nazardan asoslab berishdan iborat. Tadqiqot davomida xalq qo'shiqlarining turli janrlari, xususan, marosim qo'shiqlari, bolalar folklori va mehnat qo'shiqlarining estetik-tarbiyaviy xususiyatlari o'rganilib, ularni ta'lim jarayonida qo'llashning samarali usullari yoritiladi.

Shunday qilib, o'zbek xalq qo'shiqlari bolalarda estetik didni shakllantirish, ularni milliy madaniyatga yaqinlashtirish va badiiy tafakkurini rivojlantirishda muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Xalq qo'shiqlarining estetik tarbiyadagi nazariy-pedagogik o'rni

Xalq qo'shiqlari bolalar estetik tarbiyasining muhim milliy-badiiy asoslaridan biri hisoblanadi. Chunki ular xalqning asrlar davomida to'plangan hayotiy tajribasi, mehnatga bo'lgan munosabati, marosim madaniyati va hissiy dunyosini tabiiy hamda samimiy tarzda ifodalaydi. Shu bois, xalq qo'shiqlari bolaga sun'iy emas, balki hayotiy va ta'sirchan estetik muhitni taqdim etadi.

Bolalarda estetik tarbiya, odatda, eshitish, his qilish, takrorlash va obrazni qabul qilish jarayonlari orqali shakllanadi. Xalq qo'shiqlari aynan shu jarayonlarga mos keladigan badiiy tuzilishga ega. Ularning aksariyatida ohangdor takrorlar, qisqa va lo'nda misralar, sodda, lekin mazmunan chuqur obrazlar mavjud bo'lib, ko'pincha ular o'yin yoki marosim harakatlari bilan uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi. Bu esa bolalarning qiziqishini oshirib, estetik idrokini tabiiy ravishda rivojlantiradi.

Folklor namunalarida, xususan, xalq qo'shiqlarida xalqning go'zallik haqidagi qarashlari ham o'z aksini topadi. Ularda obrazlilik, ramziylik, mubolag'a, ritm, ohangdorlik va turg'un poetik shakllar keng qo'llanadi. Bunday badiiy vositalar bolalarda erta yoshdan boshlab badiiy tafakkur va estetik sezgirlikni rivojlantirish uchun qulay imkoniyat yaratadi. Shu bilan birga, xalq qo'shiqlarini ta'lim jarayoniga kiritish orqali bolalarda milliy qadriyatlarga hurmat, madaniy merosga daxldorlik va o'zlikni anglash hissi ham shakllanadi.

Pedagogik nuqtayi nazardan qaralganda, xalq qo'shiqlarining eng katta afzalligi — ularning estetik ta'sirni tabiiy yo'l bilan amalga oshirishidir. Bola xalq qo'shig'ini quruq nazariya sifatida emas, balki eshitadi, kuylaydi, tasavvur qiladi va his etadi. Ya'ni, u estetikani bevosita tajriba orqali o'zlashtiradi. Shu sababli xalq qo'shiqlari bolalarda hissiy tajribaga asoslangan estetik tarbiyani shakllantirishda juda samarali vosita hisoblanadi.

Marosim folklori esa o'zbek xalq og'zaki ijodining eng qadimiy va barqaror qatlamlaridan biridir. U mavsumiy hamda oilaviy marosimlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, xalqning olamni anglash tajribasi, marosimiy xotirasi va estetik qarashlarini o'zida mujassamlashtiradi. Marosim qo'shiqlari bu jarayonda alohida o'rin tutadi, chunki ular nafaqat matn yoki ohang, balki harakat, muhit, jamoa va umumiy hissiy kayfiyat bilan birgalikda mavjud bo'ladi.

Ayniqsa, bolalar estetik tarbiyasida marosim qo'shiqlari muhim ahamiyatga ega. Ular orqali bola marosim muhiti, tantanavorlik, ritmik nutq, jamoaviylik tuyg'usi va milliy muomala madaniyatini his qiladi. Shunday qilib, marosim qo'shiqlari bolalarning estetik idrokini faqat ohang orqali emas, balki ijtimoiy mazmun va badiiy muhit orqali ham shakllantiradi.

Boychechak"ning estetik-tarbiyaviy mohiyati

O'zbek xalq og'zaki ijodida "Boychechak" qo'shig'i mavsumiy marosim folklorining eng qadimiy va badiiy jihatdan yetuk namunalaridan biri hisoblanadi. Folklorshunoslikda u bahor marosimlari bilan bog'liq aytim sifatida talqin qilinib, tabiatning uyg'onishi, yangilanishi va hayotiy sikllarning almashinuvi bilan chambarchas bog'liqdir.

Ilmiy nuqtai nazardan qaraganda, "Boychechak" qo'shig'i arxaik mifologik tasavvurlar, tabiat kultlari va animistik qarashlarning badiiy ifodasi sifatida shakllangan. Unda boychechak gullarining paydo bo'lishi inson ongida tabiat va hayot uyg'unligining ramzi sifatida talqin etiladi. Bu esa qo'shiqni nafaqat estetik, balki falsafiy-ma'naviy mazmunga ham ega ekanini ko'rsatadi.

Bolalar estetik tarbiyasida "Boychechak" qo'shig'ining ahamiyati bir necha jihatdan namoyon bo'ladi. Birinchidan, qo'shiqdagi tabiat obrazlari — bahor, gul, quyosh, yorug'lik — bolalarda vizual va emotsional tasavvurni shakllantiradi. Psixologik-pedagogik tadqiqotlarga

ko'ra, obrazli tafakkur erta yoshda shakllanadi va estetik idrokning asosini tashkil etadi. Shu jihatdan "Boychechak" bolada tabiatni estetik kategoriya sifatida qabul qilishga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, qo'shiqning jamoaviy ijro etilishi ijtimoiy-pedagogik jihatdan katta ahamiyatga ega. Bola qo'shiqni birgalikda kuylash jarayonida emotsional sinxronlik, guruhga moslashuv va hamkorlik faoliyatini o'rganadi. Bu esa uning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiradi. Estetik tajriba individual emas, balki kollektiv shaklda yuzaga kelishi folklor qo'shiqlarining muhim xususiyatlaridan biridir.

Uchinchidan, "Boychechak" bolani passiv kuzatuvchidan faol estetik baholovchiga aylantiradi. U tabiatdagi o'zgarishlarni oddiy hodisa emas, balki go'zallik hodisasi sifatida idrok etishni boshlaydi. Bu esa estetik tafakkurning shakllanish jarayonida muhim bosqich hisoblanadi.

Pedagogik amaliyotda ushbu qo'shiqni integrativ yondashuv asosida qo'llash samarali hisoblanadi. Ya'ni uni musiqa ta'limi bilan bir qatorda tasviriy san'at, ekologik tarbiya va sahnalashtirish faoliyatlari bilan uyg'unlashtirish tavsiya etiladi. Bu yondashuv bolada multisensor estetik idrokni rivojlantiradi.

"Yor-yor" va "o'lan"ning marosim estetikasi

O'zbek xalqining oilaviy marosim folklorida "yor-yor" va "o'lan" janrlari nikoh marosimlari bilan bog'liq badiiy tizimning muhim qismini tashkil etadi. Folklor tadqiqotlarida ular ritual-poetik janrlar sifatida tasniflanib, ijtimoiy-madaniy funksiyasi yuqori ekanligi ta'kidlanadi.

"Yor-yor" qo'shig'i asosan kelin uzatish marosimida ijro etilib, unda jamoaviy tilak, ezgu niyat va tantanavor ruh ustunlik qiladi. Uning badiiy tuzilishida takroriylik, ritmik barqarorlik va emotsional ko'tarinkilik muhim o'rin tutadi. Bu xususiyatlar uni nafaqat marosim qo'shig'i, balki estetik kommunikatsiya vositasiga ham aylantiradi.

Bolalar estetik tarbiyasida "yor-yor"ni o'rganish muhim ijtimoiy-madaniy vazifani bajaradi. Bola ushbu qo'shiq orqali milliy marosimlarning badiiy mohiyatini anglaydi, xalqning estetik qarashlari bilan tanishadi va musiqiy idrokini rivojlantiradi. Shuningdek, qo'shiqdagi ohang va ritm bolada musiqiy sezgirlik, emotsional barqarorlik va estetik zavqni shakllantiradi.

"O'lan" esa folklor tizimida dialogik poetik janr sifatida ajralib turadi. U savol-javob shaklidagi ijro, improvizatsiya va badiiy nutqning jonliligi bilan tavsiflanadi. Ilmiy manbalarda o'lan ijrosi folklor kommunikatsiyasining eng faol shakllaridan biri sifatida qaraladi.

Pedagogik nuqtai nazardan, "o'lan" bolalarda muloqot madaniyatini rivojlantirish, fikrni ifodalash, nutqiy tezkorlik va badiiy javob berish ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. Dialogik tuzilma bolaning kognitiv faolligini oshiradi va uni estetik jarayonning faol ishtirokchisiga aylantiradi.

Biroq ta'lim jarayonida ushbu janrlarni qo'llashda yosh psixologiyasi hisobga olinishi lozim. Ya'ni murakkab matnlar emas, balki sodda, obrazli va musiqiy jihatdan tushunarli qismlar tanlab olinishi maqsadga muvofiqdir. Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, "Boychechak", "yor-yor" va "o'lan" kabi marosim qo'shiqlari o'zbek xalqining estetik tafakkuri, madaniy xotirasi va ijtimoiy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan murakkab badiiy tizimdir. Ular bolalar estetik tarbiyasida bevosita didaktik vosita sifatida emas, balki bilvosita — emotsional, obrazli va madaniy ta'sir orqali ishlaydi.

Bu qo'shiqlar bolani milliy madaniyatga yaqinlashtiradi, estetik idrokini shakllantiradi, badiiy tafakkurini rivojlantiradi va uni xalqning ma'naviy merosi bilan uzviy bog'laydi. Shu bois, ularni ta'lim jarayoniga integrativ yondashuv asosida kiritish zamonaviy pedagogikaning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Bolalar folklori va o'yin estetikasi

Bolalar folklori xalq og'zaki ijodining eng tabiiy va pedagogik jihatdan eng qulay qatlamlaridan biri hisoblanadi. U bolalarning yosh xususiyatlariga mos poetik tizimga ega bo'lib, unda so'z, ohang, ritm, harakat va o'yin bir butun estetik jarayon sifatida uyg'unlashadi. Shu jihatdan bolalar folklori nafaqat badiiy ijod mahsuli, balki bolalarning estetik, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlovchi muhim tarbiyaviy vosita sifatida ham qaraladi.

Tadqiqotlarda O'.Safarov o'zbek bolalar folklorini yaxlit poetik tizim sifatida talqin qilib, uning janrlar xilma-xilligini keng yoritadi. "Boychechak" kabi yirik to'plamlar, "Chittigul" singari

folklor namunalari mavjudligi bolalar folklorining ham badiiy-estetik, ham pedagogik ahamiyati yuqori ekanini ko'rsatadi. Bu manbalar bolalarda xalqona estetik qarashlar, ritmik sezgi va obrazli fikrlashni shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

“Chittigul”ning estetik-tarbiyaviy ahamiyati

“Chittigul” bolalar folklorida o'yin va qo'shiqning uyg'unlashgan shakli sifatida alohida o'rin egallaydi. Uning asosiy estetik qiymati ritm va harakat birligida namoyon bo'ladi. Bola qo'shiqni kuylash jarayonida nafaqat ohangni eshitadi, balki uni harakat orqali his etadi. Bu esa estetik idrokning multisensor (ko'p sezgi organlari orqali) rivojlanishini ta'minlaydi.

“Chittigul” bolalarda quyidagi muhim ko'nikmalarni shakllantiradi:

- musiqiy ritmni his etish va unga mos harakat qilish;
- jamoa bilan uyg'un ishlash va ijtimoiy moslashuv;
- o'yin qoidalariga rioya qilish madaniyati;
- emotsional ifodaviylik va estetik zavq olish qobiliyati.

Qo'shiqning sodda matni, quvnoq ohangi va takroriy tuzilishi bolalarning eshituv xotirasini mustahkamlaydi hamda ularning emotsional qabul qilish jarayonini faollashtiradi. Dars jarayonida “Chittigul”ni kuylash, harakatli o'yinlar, ritmik qadam tashlash, kaft chalish, rolli ijro va tasviriy ifoda usullari bilan birga qo'llash uning pedagogik samaradorligini yanada oshiradi.

Natijada bola go'zallikni faqat eshitish orqali emas, balki harakat, his va jamoaviy tajriba orqali ham idrok etadi.

Mehnat qo'shiqlari va mehnat estetikasi

Mehnat qo'shiqlari xalq og'zaki ijodining eng qadimiy qatlamlaridan biri bo'lib, bevosita mehnat jarayoni bilan bog'liq holda shakllangan. Dastlab ular ish ritmini muvofiqlashtirish, jismoniy charchoqni yengillashtirish va jamoaviy harakatni uyg'unlashtirish vazifasini bajargan. Keyinchalik esa ular estetik va emotsional mazmun kasb etib, xalqning mehnatga bo'lgan munosabatini ifodalovchi badiiy shaklga aylangan.

Mehnat qo'shiqlarida xalqning mehnatga hurmati, tabiat bilan uyg'un yashash tajribasi, hosildorlikka bo'lgan umid va mehnat jarayonining go'zalligi badiiy obrazlar orqali ifodalanadi. O'.Safarov tasnifiga ko'ra, mehnat qo'shiqlari tarkibiga xo'sh-xo'shlar, turey-tureylar, yorg'ichoq qo'shiqlari, o'rim va yanchiq qo'shiqlari kabi ko'plab janrlar kiradi.

Pedagogik nuqtayi nazardan mehnat qo'shiqlarining eng muhim jihati shundaki, ular mehnatni oddiy jismoniy faoliyat sifatida emas, balki estetik hodisa sifatida anglashga yordam beradi. Bola bu qo'shiqlar orqali mehnatning ritm, ohang, jamoa va ma'naviy qadriyatlar bilan bog'liq ekanini tushunadi. Natijada unda mehnatsevarlik, sabr-toqat, mas'uliyat va estetik munosabat shakllanadi.

“Maydayo mayda” qo'shig'ining badiiy va pedagogik imkoniyatlari

“Maydayo mayda” o'zbek mehnat qo'shiqlari tarkibidagi yanchiq qo'shiqlarning yorqin namunasi. Ushbu qo'shiq asosan hosilni yanchish jarayonida ijro etilgan bo'lib, baland ovoz va cho'zma ohangda kuylanishi bilan ajralib turadi.

Qo'shiqning badiiy xususiyati undagi obrazlilik va ritmik takrorlarda namoyon bo'ladi. Unda Bobo Dehqon, Xo'jayi Xizr kabi xalqona obrazlar orqali hosildorlik va mehnat barakasi g'oyasi ifodalanadi. “Mayda-yo mayda” kabi takroriy birikmalar esa ritmik barqarorlik va emotsional ta'sirni kuchaytiradi.

Shuningdek, bu qo'shiqlarda tashbeh, istiora, ramz, mubolag'a kabi badiiy vositalarning qo'llanilishi uning estetik qiymatini yanada oshiradi. Shu sababli “Maydayo mayda” nafaqat mehnat qo'shig'i, balki badiiy jihatdan ishlangan folklor namunasi sifatida ham ahamiyatlidir.

Pedagogik jihatdan ushbu qo'shiq bolalarda:

- ritm va musiqiy xotirani rivojlantiradi;
- jamoaviy harakat va uyg'unlikni shakllantiradi;
- xalqona obrazlar orqali tasavvur va tafakkurni boyitadi;
- mehnatga ijobiy estetik munosabat uyg'otadi.

Uni ta'lim jarayonida kaft chalish, ritmik harakatlar, guruhli ijro va obrazli tushuntirish bilan birga qo'llash samarali natija beradi.

Xalq qo'shiqlarini o'qitishda interfaol metodlarning ahamiyati

Xalq qo'shiqlaridan estetik tarbiya vositasi sifatida samarali foydalanish zamonaviy pedagogik yondashuvlarni talab etadi. Interfaol metodlar bu jarayonda muhim didaktik vosita bo'lib xizmat qiladi.

SWOT-tahlil, FSMU, Venn diagrammasi, Keys-stadi, Assesment, Blits-o'yin va Tushunchalar tahlili kabi metodlar xalq qo'shiqlarini chuqurroq anglashga yordam beradi.

Masalan:

– Venn diagrammasi orqali "Boychechak" va "Chittigul" qo'shiqlarining o'xshash va farqli jihatlari tahlil qilinadi; – FSMU metodi yordamida mehnat qo'shiqlarining estetik ta'siri bosqichma-bosqich ochib beriladi; – Keys-stadi esa real pedagogik vaziyatlar asosida bolalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi.

Interfaol metodlarning asosiy afzalligi shundaki, ular bolani passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Bu esa xalq qo'shiqlarining estetik ta'sirini yanada kuchaytirib, uni faqat eshitish emas, balki tahlil qilish va ichki kechinma sifatida qabul qilish imkonini beradi. Xalq qo'shiqlari, xususan bolalar va mehnat folklori namunalari estetik tarbiyaning eng tabiiy va samarali vositalaridan biridir. Ular bolalarda nafaqat badiiy idrokni, balki milliy qadriyatlarga hurmat, mehnatsevarlik, jamoaviylik va estetik didni shakllantiradi. Zamonaviy interfaol metodlar esa ushbu jarayonning ilmiy-pedagogik samaradorligini yanada oshiradi.

Xulosa

O'zbek xalq qo'shiqlari bolalarning estetik tarbiyasini shakllantirishda eng qadimiy, tabiiy va milliy ruh bilan sug'orilgan pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. Ular nafaqat badiiy ifoda shakli, balki xalqning tarixiy tajribasi, ma'naviy dunyosi, estetik qarashlari va tarbiyaviy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan muhim madaniy manbadir. Shu bois xalq qo'shiqlari bolaga tayyor bilim berishdan ko'ra, uni his etish, idrok qilish va ijodiy munosabat bildirishga yo'naltiruvchi ta'sirchan tarbiya vositasi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, xalq qo'shiqlari bolalarning estetik rivojlanishida bir necha muhim yo'nalishda samarali pedagogik ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, ular bolalarda musiqiy eshituv qobiliyatini rivojlantiradi, ritm, ohang va intonatsiyani his etish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu jarayon bolaning badiiy didi va musiqiy savodxonligining dastlabki asoslarini yaratadi. Ikkinchidan, xalq qo'shiqlari obrazli tafakkurni rivojlantirib, bolani tasavvur qilish, solishtirish va badiiy obrazlarni idrok etishga o'rgatadi. Bu esa estetik fikrlashning shakllanishida muhim bosqich hisoblanadi.

"Boychechak", "yor-yor", "o'lan", "Chittigul", "Maydayo mayda" kabi xalq qo'shiqlari mazmuni va badiiy ifoda imkoniyatlari bilan estetik tarbiyaning turli jihatlarini yoritadi. Jumladan, "Boychechak" qo'shig'i tabiat uyg'onishi, bahoriy yangilanish va quvonch hissini bolaga yaqin badiiy shaklda ifodalaydi. "Yor-yor" va "o'lan" qo'shiqlari esa marosim estetikasi, jamoaviylik ruhi hamda insoniy munosabatlarning badiiy talqinini aks ettiradi. "Chittigul" bolalarda o'yin faoliyati bilan bog'liq harakat va ritm uyg'unligini rivojlantirsa, "Maydayo mayda" mehnat jarayonining estetik mohiyatini va xalqona badiiy tafakkurni ifodalashga xizmat qiladi.

Pedagogik nuqtayi nazardan yondashilganda, xalq qo'shiqlari bolalar estetik tarbiyasida ikki asosiy funksiyani bajaradi. Birinchidan, u bolaning musiqiy-badiiy didini shakllantiradi va uni go'zallikni his etishga o'rgatadi. Ikkinchidan, milliy madaniy xotirani shakllantirib, bolani o'z xalqining urf-odatlarini, qadriyatlarini va ma'naviy merosi bilan uzviy bog'laydi. Bu esa shaxsning milliy o'zligini anglash jarayonida muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

Shu nuqtayi nazardan, ta'lim jarayonida xalq qo'shiqlaridan foydalanish faqatgina ularni tinglash yoki kuylash bilan cheklanib qolmasligi kerak. Ularni tahlil qilish, mazmunini muhokama qilish, ritmik harakatlar bilan uyg'unlashtirish, drammatizatsiya va interfaol metodlar orqali o'rganish bolalarning estetik qobiliyatlarini yanada samarali rivojlantiradi. Ayniqsa, yosh xususiyatlarini inobatga olgan holda tanlangan qo'shiqlar ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshiradi.

Umuman olganda, o'zbek xalq qo'shiqlari bolalar estetik tarbiyasini shakllantirishda pedagogik jihatdan asosli, metodik jihatdan qulay va ma'naviy-estetik jihatdan boy manba

hisoblanadi. Ularni zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashtirib qo'llash bolalarda nafaqat estetik didni, balki milliy qadriyatlarga hurmat, ijodiy fikrlash va ma'naviy yetuklikni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli xalq qo'shiqlarini ta'lim jarayoniga chuqur va tizimli ravishda tatbiq etish milliy pedagogikaning dolzarb vazifalaridan biri sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Safarov O'. O'zbek bolalar folklori. – Toshkent: Fan, 2018.
2. Musurmonova O. Estetik tarbiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. Turdimov
3. Shomurodov B. Musiqa va bolalar tarbiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2022.
4. Saidova M. Estetik tarbiya metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2023.
5. Safarov. O'Folklor va pedagogika uyg'unligi. – Toshkent: Fan, 2020.
6. Qodirova F. Bolalarda estetik didni shakllantirish metodikasi. – Toshkent: TDPU, 2021.
7. G'aniyeva S. Xalq qo'shiqlari va tarbiya jarayoni. – Toshkent: Fan, 2020.
8. Mirzayev T. O'zbek folklorshunosligi asoslari. – Toshkent: Mumtoz so'z, 2019.
9. Shomurodov B. Musiqa va bolalar tarbiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2022.